

Stemvolmachten van aandeelhouders en leden

Stemvolmachten van aandeelhouders en leden

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad doctor aan de Radboud Universiteit te Nijmegen
op gezag van de rector magnificus prof. dr. J.M. Sanders,
volgens besluit van het college voor promoties
in het openbaar te verdedigen op

maandag 13 oktober 2025
om 16:30 uur precies

door

Koen Jochem Bakker
geboren op 26 februari 1991
te Eindhoven

WOORD VOORAF

Op 13 oktober 2025 promoveerde mr. Koen Bakker aan de Radboud Universiteit op zijn studie naar stemvolmachten van aandeelhouders en leden. Prof. mr. Gerard van Solinge en prof. mr. Martin van Olffen traden op als promotoren. Het proefschrift verschijnt hierbij als deel 193 in de Serie vanwege het Van der Heijden Instituut.

De rechtspersoon neemt besluiten, en aan elk besluit gaat een stemming vooraf, zelfs als het betrokken orgaan maar één stemgerechtigd lid heeft. Stemmen kan in persoon, maar ook bij gevolmachtigde. Een gevolmachtigde biedt in de eerste plaats uitkomst als de stemgerechtigde zelf niet aanwezig kan zijn. Stemvolmachten hebben echter veel andere toepassingsvormen, in het bijzonder als machtsmiddel tussen stemgerechtigden die onderling afspraken maken, e.v. bij verpanding of certificering. Stemgevolmachtigden zijn dus alomtegenwoordig in de rechtspraktijk. In de literatuur is deze figuur evenwel onderbelicht gebleven; een fundamenteel onderzoek hiernaar is dan ook welkom.

Het onderzoek volgt de levensloop van de stemvolmacht: deze wordt eerst verleend, dan wordt de inhoud bepaald, dan wordt zij gebruikt – uitgeoefend – waarna eventueel kan worden getoetst of het gebruik ervan toelaatbaar is, en uiteindelijk kan zij eindigen. Het onderzoek begint in Hoofdstuk II met een oriëntatie op het onderwerp: wat is een volmacht, en wat is stemrecht? Aan de orde komen allerlei verschillende manieren waarop de stemvolmacht in de rechtspraktijk kan worden gebruikt. In Hoofdstuk III volgt een verhandeling van de verschillende aspecten rondom de verlening van de stemvolmacht. Bakker gaat in op de aard van de stemvolmacht als eenzijdige, gerichte en abstracte rechtshandeling. Hij beschrijft verder verschillende manieren van volmachtverlening en hoe dit fout zou kunnen gaan, hij behandelt het schriftelijkheidsvereiste en werkt uit hoe de mogelijkheid van volmachtverlening kan worden beperkt. Hoofdstuk IV betreft de inhoud van de stemvolmacht. Bakker werkt hier uit waarom een stemvolmacht kan worden ‘gehavilt’ en waarom deze direct wordt beheerst door de redelijkheid en billijkheid van art. 2:8 BW. Voorts behandelt hij vertegenwoordigingsbevoegdheid en toerekening, en betoogt hij dat verplichtingen rondom de volmacht niet uit de volmacht zelf voortvloeien, maar uit een daarmee samenhangende overeenkomst. In Hoofdstuk V pleit Bakker voor de mogelijkheid een privatieve stemvolmacht te verlenen, ook buiten de gevallen genoemd in art. 2:118a BW. Hij geeft hiervoor drie mogelijke routes: de privatieve last (art. 4:423 BW), de onherroepelijke volmacht (art. 3:74 BW) en afstand van recht, met een beargumenteerde voorkeur voor de onherroepelijke volmacht.

In Hoofdstuk VI loopt Bakker de verschillende stappen in het proces van een algemene vergadering langs. Daarbij gaat hij in op mogelijke problemen die zich bij elke stap zouden

kunnen voordoen met betrekking tot stemvolmachten. Kan bijvoorbeeld een stemvolmacht na de registratiedatum nog worden gewijzigd? En kan een stemgevolmachtigde ook over moties in de vergadering stemmen, of na amendering van een agendapunt? En wat als de volmachtgever zelf ook in de vergadering verschijnt? Hoofdstuk VII bevat voorts een kader aan de hand waarvan kan worden bepaald of een gegeven stemvolmacht wel binnen de grenzen van het toelaatbare is gebruikt – en zo nee, hoe dit kan worden verholpen. Bakker behandelt uitgebreid de mogelijke normerende rechtsgronden en geeft gezichtspunten van waaruit kan worden gekeken naar de omstandigheden van het geval. Aan de hand van dit kader beziet hij kritisch verschillende soorten stemvolmachten die veelal ontoelaatbaar worden geacht. In Hoofdstuk VIII geeft Bakker een overzicht van de verschillende manieren waarop stemvolmachten kunnen eindigen, voortbouwend op de wettelijke regeling in art. 3:72 BW.

In zijn proefschrift heeft Bakker een groot aantal facetten van de stemvolmacht uitgediept. Hij behandelt zowel grote vragen (is de redelijkheid en billijkheid van toepassing op de stemvolmacht?) als kleinere vragen (moet een steminstructie, net zoals de stemvolmacht zelf, schriftelijk worden gegeven?). Zijn onderzoek geeft daarmee een goede dwarsdoorsnee van het geldende 'stemvolmachtrecht' en bevat ook voor de praktijk en wetenschap nuttige inzichten over de volmacht in het algemeen. Met veel genoegen nemen wij het in onze Serie op.

C.D.J. Bulten (vz.)
G. van Solinge
M. van Olffen
M.P. Nieuwe Weme
J.B.S. Hijink
T. Salemink

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf / IX

Dankwoord / XVII

HOOFDSTUK I

Inleiding / 1

- I.1 Aanleiding en relevantie van het onderzoek / 1
- I.2 Afbakening / 4
- I.3 Doel en onderzoeksvraag / 4
- I.4 Methode / 5
- I.5 Opbouw / 6
- I.6 Terminologie / 9

HOOFDSTUK II

Grondslagen van stemrecht, volmacht en stemvolmacht / 11

- II.1 Inleiding / 11
- II.2 Stem en stemrecht in vogelvlucht / 12
 - II.2.1 Algemene aspecten / 12
 - II.2.2 Nadere duiding van het stemrecht / 15
 - II.2.3 Het richtsnoer bij het hanteren van het stemrecht / 19
- II.3 De volmacht in vogelvlucht / 25
- II.4 Gebruikswijzen van de stemvolmacht / 32
 - II.4.1 Vertegenwoordiging bij afwezigheid: de afwezigheidsstemvolmacht / 32
 - II.4.2 Het levenstestament / 37
 - II.4.3 Stembinding: een stemovereenkomst plus stemvolmacht / 39
 - II.4.4 Certificering / 47
 - II.4.5 Vruchtgebruik en pandrecht op aandelen / 52
 - II.4.6 Voorkoming van ongewenste bijkomstige rechtsgevolgen / 55
 - II.4.7 Voorziening in rechte / 71

HOOFDSTUK III

Verlening van stemvolmachten / 75

- III.1 Inleiding / 75
- III.2 De volmacht(verlening) als rechtshandeling / 75

	III.2.1	Rechtshandeling / 75
	III.2.2	Eenzijdige rechtshandeling / 76
	III.2.3	Abstracte of voortbouwende rechtshandeling? / 79
	III.2.4	Gerichte rechtshandeling / 82
III.3		De verlening c.q. totstandkoming van de volmacht / 83
	III.3.1	Inleiding / 83
	III.3.2	Problemen bij de totstandkoming van de volmacht / 84
	III.3.2.1	Discrepanties tussen wil en verklaring / 84
	III.3.2.2	Wilsgebreken / 88
	III.3.2.3	Dwaling / 90
	III.3.2.4	Beperking van de gevolgen van nietigheid / 91
	III.3.3	Impliciete c.q. stilzwijgende volmachtverlening / 92
	III.3.4	Voorwaardelijke volmachtverlening / 94
	III.3.5	Volmachtverlening via de wederpartij / 96
	III.3.5.1	Inleiding / 96
	III.3.5.2	Terreinverkenning / 98
	III.3.5.3	Betrokkenheid van de gevolmachtigde? / 100
	III.3.5.4	Vermogensrechtelijke duiding / 104
	III.3.5.5	Synthese / 106
	III.3.6	Statutaire en andere opgelegde volmachtverlening / 106
	III.3.7	Afwijzing van volmachtverlening / 109
III.4		Vorm / 113
	III.4.1	Inleiding / 113
	III.4.2	Ratio / 114
	III.4.3	Reikwijdte en werking / 115
	III.4.4	Schriftelijk – of elektronisch / 116
III.5		Meerdere gevolmachtigden / 119
III.6		Ondervolmacht (substitutie) / 120
	III.6.1	Inleiding / 120
	III.6.2	Oneigenlijke ondervolmachtiging / 121
	III.6.3	Middellijke ondervolmachtiging / 121
	III.6.4	Onmiddellijke ondervolmachtiging / 122
	III.6.5	Overzicht van ondervolmachtiging / 125
III.7		Beperkingen aan stemvolmachtverlening / 126
	III.7.1	Algemene beperkingen / 126
	III.7.2	Statutaire beperkingen / 129
	III.7.3	Verschijningsvormen van statutaire beperkingen / 133
	III.7.3.1	Inleiding / 133
	III.7.3.2	Prescriptieve beperkingen / 133
	III.7.3.3	Numerieke beperkingen / 134
	III.7.3.4	Kwalitatieve beperkingen / 137
	III.7.4	Gevolgen van schending van beperkingen / 137
III.8		Ongewenste gevolgen van stemvolmachtverlening / 140
	III.8.1	Inleiding / 140
	III.8.2	De regelingen / 140
	III.8.3	Synthese / 146

HOOFDSTUK IV

Inhoud van stemvolmachten / 147

- IV.1 Inleiding / 147
- IV.2 Uitleg / 148
 - IV.2.1 Uitleg in het algemeen / 148
 - IV.2.2 Jurisprudentie over uitleg van volmachten / 152
 - IV.2.3 Uitleg van een (stem)volmacht / 155
 - IV.2.4 De gezichtspunten bij uitleg van een stemvolmacht / 157
 - IV.2.5 Synthese en tussenconclusie / 160
- IV.3 De toepasselijkheid van de redelijkheid en billijkheid / 160
 - IV.3.1 Inleiding / 160
 - IV.3.2 Uitgangspunt: geen toepasselijkheid / 161
 - IV.3.3 Toepasselijkheid van art. 6:2 en 6:248 BW / 163
 - IV.3.4 Toepasselijkheid van art. 2:8 BW / 164
 - IV.3.5 Synthese en tussenconclusie / 167
- IV.4 Vertegenwoordigings(on)bevoegdheid / 167
 - IV.4.1 Reikwijdte van de vertegenwoordigingsbevoegdheid / 167
 - IV.4.2 Toerekening en gebondenheid / 170
 - IV.4.3 Herstel van vertegenwoordigingsonbevoegdheid / 173
 - IV.4.3.1 Inleiding / 173
 - IV.4.3.2 Schijn van volmacht / 173
 - IV.4.3.3 Bekrachtiging / 178
 - IV.4.3.4 Partiële nietigheid / 180
 - IV.4.3.5 Conversie / 181
 - IV.4.3.6 Redelijkheid en billijkheid / 181
 - IV.4.3.7 Zaakwaarneming / 183
 - IV.4.4 Synthese en tussenconclusie / 184
- IV.5 Verplichtingen omtrent de volmacht / 184
 - IV.5.1 Inleiding / 184
 - IV.5.2 De verplichtingen als algemene rechtsplichten uit ongeschreven recht? / 186
 - IV.5.3 De verplichtingen als bijzondere rechtsplichten? / 188
 - IV.5.4 De verplichtingen als natuurlijke verbintenissen? / 190
 - IV.5.5 De verplichtingen als verbintenissen uit overeenkomst / 191
 - IV.5.6 Synthese en tussenconclusie / 196
- IV.6 De steminstructie: een hybride figuur / 196
- IV.7 Illustratie: inhoudelijk problematische stemvolmachten / 202

HOOFDSTUK V

Privatieve werking van stemvolmachten / 213

- V.1 Inleiding / 213
- V.2 Duiding van privatieve werking / 215
- V.3 Argumenten voor en tegen de mogelijkheid van privatieve stemvolmachtverlening / 218

V.3.1	De argumenten voor / 218
V.3.2	De argumenten tegen / 220
V.3.3	Synthese en tussenconclusie / 223
V.4	Mogelijke routes naar privatieve werking / 224
V.4.1	De verbintenis en de privatieve last / 224
V.4.1.1	Verbintenisrechtelijke werking / 224
V.4.1.2	De privatieve last? / 225
V.4.1.3	Kritiek / 226
V.4.2	Onherroepelijke volmacht / 228
V.4.3	Afstand van recht / 230
V.4.3.1	Inleiding / 230
V.4.3.2	Afstand van stemrecht? / 231
V.4.3.3	Afstand van handelingsbevoegdheid als route naar privatieve werking? / 234
V.4.4	Synthese en tussenconclusie / 237
V.5	Aandachtspunten bij de vormgeving van privatieve stemvolmachten / 237

HOOFDSTUK VI

Problemen rondom stemvolmachten in de algemene vergadering / 241

VI.1	Inleiding / 241
VI.2	Bijeenroeping / 242
VI.3	Oproeping / 244
VI.4	Registratiedatum / 245
VI.4.1	Inleiding / 245
VI.4.2	Verhouding tot de stemvolmacht / 246
VI.4.3	Stemvolmachten aan certificaathouders / 248
VI.4.4	Synthese / 251
VI.5	De agenda / 251
VI.5.1	Inleiding / 251
VI.5.2	Nieuwe agendapunten / 253
VI.5.2.1	Voorafgaand aan de algemene vergadering / 253
VI.5.2.2	Tijdens de algemene vergadering / 253
VI.5.3	Moties en peilende stemmingen / 254
VI.5.4	Amendering en aanvulling van agendapunten / 256
VI.6	De vergadering / 260
VI.6.1	De rol van de voorzitter / 260
VI.6.2	Formele geldigheid / 264
VI.6.3	Voorschriften voor toegang / 264
VI.6.4	Handelen als stemgevolmachtigde / 265
VI.6.5	Misleiding / 266
VI.6.6	Volmachtgever verschijnt op vergadering / 266
VI.6.7	Wijzigingen in de stemuitbrenging / 268
VI.6.8	De rol van de notaris / 270
VI.6.9	Synthese en tussenconclusie / 271

HOOFDSTUK VII

Normering van het gebruik van stemvolmachten / 273

- VII.1 Inleiding / 273
- VII.2 Rechtsgronden die de stemvolmacht normeren / 275
 - VII.2.1 Inleiding / 275
 - VII.2.2 Redelijkheid en billijkheid / 276
 - VII.2.2.1 Inhoud norm / 276
 - VII.2.2.2 Gevolgen / 279
 - VII.2.3 Enquêterecht / 290
 - VII.2.3.1 Inhoud norm / 290
 - VII.2.3.2 Gevolgen / 291
 - VII.2.4 Misbruik van bevoegdheid / 295
 - VII.2.4.1 Inhoud norm / 295
 - VII.2.4.2 Gevolgen / 298
 - VII.2.5 Strijd met de wet / 299
 - VII.2.5.1 Gevolgen / 299
 - VII.2.5.2 Inhoud norm / 299
 - VII.2.6 Strijd met de goede zeden en openbare orde / 303
 - VII.2.6.1 Inhoud norm / 303
 - VII.2.6.2 Gevolgen / 306
 - VII.2.7 Aansprakelijkheid en nakoming / 307
 - VII.2.7.1 Inhoud norm / 307
 - VII.2.7.2 Gevolgen / 309
 - VII.2.8 Uitstoting en uittreding (de geschillenregeling) / 310
 - VII.2.9 Synthese en tussenconclusies / 311
- VII.3 Gezichtspunten bij toepassing van de rechtsgronden / 313
- VII.4 Illustratie: enkele gevalstypen van (on)toelaatbare stemvolmachten / 318
 - VII.4.1 Inleiding / 318
 - VII.4.2 'Vervreemding' van stemrecht / 319
 - VII.4.3 Stemmenkoop en empty voting / 325
 - VII.4.4 Stemvolmachten aan bestuurders van de rechtspersoon / 332
 - VII.4.5 Ontduiking van wettelijke of statutaire regelingen / 337
 - VII.4.6 Synthese en tussenconclusie / 343

HOOFDSTUK VIII

Eindigen van stemvolmachten / 345

- VIII.1 Inleiding / 345
- VIII.2 Eindigingsgronden die de volmachtgever betreffen / 346
 - VIII.2.1 Overlijden, ontbinding en overgang onder algemene titel / 346
 - VIII.2.2 Curatele, wilsonbekwaamheid en meerderjarigenbewind / 348
 - VIII.2.3 Faillissement, schuldsanering en surseance / 350
 - VIII.2.4 Nawerking: art. 3:73 BW / 353
- VIII.3 Eindigingsgronden die de gevolmachtigde betreffen / 355

VIII.4	Herroeping door de volmachtgever / 357
VIII.4.1	Algemeen / 357
VIII.4.2	Gevolgen / 358
VIII.4.3	Onherroepelijkheid / 359
VIII.5	Opzegging door de gevolmachtigde / 363
VIII.6	Overige gronden / 364
VIII.7	Bescherming van de rechtspersoon / 367
VIII.8	Concretisering: Cyclomedia / 369

HOOFDSTUK IX

Samenvatting, synthese en conclusies / 371

IX.1	Inleiding / 371
IX.2	Samenvatting / 371
IX.3	Synthese en conclusies / 385
IX.4	Stellingen / 388

SUMMARY, SYNTHESIS AND CONCLUSIONS

Introduction / 391

Summary / 391

Literatuur / 407

Jurisprudentie / 443

Wetsgeschiedenis / 451

Trefwoordenregister / 453

Artikelenregister / 461

Inleiding

I.1 Aanleiding en relevantie van het onderzoek

De stemvolmacht is een eenvoudige rechtsfiguur: het is een volmacht die ziet op uitoefening van het stemrecht. Het is daarmee een tweeledige figuur, met een voet in het rechtspersonenrecht en een voet in het algemene vermogensrecht. In de basis is de stemvolmacht dus een volmacht als elke andere, en geen bijzondere, eigen rechtsfiguur. Over de stemvolmacht wordt (dan ook?) niet veel geschreven. Zij komt doorgaans vooral zijdelings ter sprake in publicaties over verwante onderwerpen, zoals stemovereenkomsten en stemuitbrenging,¹ of in handboeken die meer algemeen de volmacht² of het stemrecht³ behandelen. De Nederlandse rechtspraak geeft mij voorts niet de indruk dat stemvolmachten geregeld problemen opleveren; uitspraken waarin de stemvolmacht voorwerp was van geschil in rechte, zijn niet veelvoorkomend.⁴ Met andere woorden, de stemvolmacht is een rustig bezit van het Nederlandse recht.

Inderdaad functioneert de stemvolmacht in de praktijk goed en wordt zij veel gebruikt.⁵ Zij wordt ten eerste uiteraard gebruikt in haar klassieke incarnatie: als middel voor stemgerechtigden om hun stem te kunnen (laten) uitbrengen terwijl zij zelf afwezig zijn. Daarnaast kan de stemvolmacht echter ook worden gebruikt als een machtsmiddel. Slagter wees hierop door de stemvolmacht te beschrijven als “een van de machtigste en toch minst gebruikte instrumenten om aandeelhouders gezamenlijk macht te doen

1 Zie onder meer Maeijer, in: *VHI* 45 1994, p. 63-79; Van der Grinten, in: *Met eerbiedigende werking* 1971, p. 133-142; Hijmans van den Bergh, *NJ* 1960/472 en 473; Van Oven, *RMThemis* 1955, p. 397; Hijmans van den Bergh, in: *Handelingen NJV I (eerste stuk)* 1938, p. 1-70.

2 Asser/Kortmann 3-III 2017, hoofdstuk 2; Van Schaick, *Mon. BW B5* 2023.

3 Asser/Van Solinge & Nieuwe Weme 2-IIb 2019, onder andere nr. 65-67 en 99-109; Slagter/Assink, *Compendium ondernemingsrecht* 2013, par. 45.3.

4 Een greep: Rb. Den Haag 29 september 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:11445, *JOR* 2018/36 (*Magic Marble*), r.o. 6.8-6.11, waarover par. IV.2.2 onder c; Rb. Arnhem 30 maart 2011, ECLI:NL:RBARN:2011:BQ0935, *RN* 2011/87, *JOR* 2011/176 (*Cyclomedia*), r.o. 4.10 e.v., waarover nader par. VIII.8; Rb. Utrecht 4 juli 2007, ECLI:NL:RBUTR:2007:BC6758, *JOR* 2008/120 (*VvE De Nieuwe Hof II*), r.o. 10, waarover nader par. VI.5.4; HR 18 april 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF2161, *NJ* 2003/286 (*RNA*), r.o. 3.16 (zie ook de conclusie daarbij van A-G Wesseling-van Gent, ov. 3.66, en nr. 10.5 van het cassatiemiddel), waarover nader par. II.4.3 onder c; Rb. Den Bosch 15 januari 1982, ECLI:NL:RBSHE:1982:AC3957, *NJ* 1982/540 (*Bouwvereniging Sint Willibrordus*), waarover nader par. III.3.3; Hof Amsterdam 24 februari 1983, ECLI:NL:GHAMS:1983:AC7879, *NJ* 1983/575 (*Vereniging Centraal Bureau voor Taxi's*), waarover nader par. III.7.1.

5 Zie par. II.4 voor een uiteenzetting van de voornaamste mogelijke gebruikswijzen.

uitoefenen”.⁶ Ook bij deze twee verschillende soorten gebruikswijzen komt de tweeledige aard van de stemvolmacht dus terug: waar bij de eerste soort gebruikswijze het algemeen-vermogensrechtelijke ‘volmacht’-element vooropstaat, treedt bij de tweede soort gebruikswijze het rechtspersonenrechtelijke ‘stem’-element meer op de voorgrond.

De eerste soort gebruikswijze is de meest zichtbare en vanzelfsprekende. Dit is vooral te zien bij beursgenoteerde vennootschappen. Daar wordt 95 tot 99% van de stemmen in de algemene vergadering uitgebracht door de gevolmachtigden van afwezige aandeelhouders, wellicht naar het voorbeeld van de Verenigde Staten.⁷ Daarnaast geeft art. 2:118a BW de houder van beursgenoteerde certificaten van aandelen in een NV het recht op een stemvolmacht. Deze stemvolmacht stelt certificaathouders, die zelf geen stemrecht hebben, op (grotendeels; zie lid 2) gelijke voet met aandeelhouders. Ook buiten deze context kunnen stemvolmachten certificaathouders in staat stellen te stemmen. Een andere variant op de vertegenwoordiging bij afwezigheid is voorts de stemvolmacht die is opgenomen in een levenstestament.

Hoewel deze eerste soort gebruikswijze van de stemvolmacht veel voorkomt en doorgaans goed functioneert, zijn hierin nog voldoende kansen voor nadere duiding en uitbreiding. Ik wijs op een aantal leemtes bij deze gebruikswijze van de stemvolmacht, als middel voor vertegenwoordiging bij afwezigheid. Allereerst mis ik een gedegen uitwerking van ‘dynamische’ stemvolmachtverlening, waarin een stemvolmacht onder voorwaarden wordt verleend en aldus dynamisch kan ontstaan en weer eindigen (zie par. III.3.4 en VIII.6). Ten tweede ontbreekt een duiding van de grenzen van beperkingen aan en voorschriften voor stemvolmachtverlening (zie respectievelijk par. III.7 en VI.6.3), en het verschil tussen beide. Ten derde is ruimte voor uitbreiding en actualisering van het kader voor omgang met problemen die zich op de algemene vergadering kunnen voordoen met betrekking tot stemvolmachten (zie Hoofdstuk VI).⁸ Ten vierde is geen gerichte aandacht besteed aan de problematiek van de stemvolmacht die ontoereikend blijkt, bijvoorbeeld vanwege de verhandelingen op de vergadering of doordat zich anderszins onvoorziene omstandigheden voordoen. Voor dergelijke situaties zijn wel mogelijkheden denkbaar om alsnog de gewenste wijze van stemuitbrenging te bereiken, maar een kader daarvoor ontbreekt nog (zie par. IV.4.3.6-IV.4.3.7 en VII.2.2.2).

Voorts is in het bijzonder onbenut potentieel te vinden bij de tweede soort gebruikswijze: als machtsmiddel. In de Nederlandse rechtspraak kon ik slechts enkele gevallen vinden die blijk geven van deze gebruikswijze. Dat geldt allereerst bij beursgenoteerde vennootschappen; echte ‘proxy solicitation’ – de werving van stemvolmachten – zoals uit de Verenigde Staten bekend, is in Nederland nog nauwelijks voorgekomen.⁹ Overigens is hier een voorzichtige draai te zien, in Nederlandse context ingezet door Follow This. Dit is

6 Slagter, in: *Goed en trouw* 1984, p. 237.

7 Nagtegaal & Breukink, *Ondernemingsrecht* 2024/55, par. 2.2; Eumedion, *Evaluation of the 2022 A-GM season 2022*, eumedion.nl/clientdata/215/media/clientimages/Evaluation-A-GM-season-2022-def.pdf?v=221018114056, par. 2, p. 4; Abma, in: *ZIFO* 27 2019, par. 2, p. 13; Asser/Van Solinge & Nieuwe Weme 2-II* 2009, nr. 632 onder b.

8 Zie hierover onder meer Maeijer, in: *VHI* 45 1994.

9 Een uitzondering is de overname van Crucell door Johnson & Johnson, waarover par. II.4.3 onder b.

een collectief van aandeelhouders dat sinds 2016 ‘resoluties’ agendeert bij verschillende vennootschappen, zoals Royal Dutch Shell, om hen ertoe te bewegen hun broeikasgasdoelen in lijn te brengen met die van het Klimaatakkoord van Parijs.¹⁰ Ik wijs op Exxon Mobil, dat in een strijd was verwickeld met onder meer Follow This. Inzet daarvan was onder meer de vraag of de vennootschap een niet-bindende resolutie op de agenda moet zetten als die afkomstig is van “activists masquerading as shareholders”. Onderliggend is de vraag of stemvolmachten kunnen worden gebruikt voor ESG-activisme.¹¹ Daarnaast is het gebruik van stemvolmachten als machtsmiddel ook bij besloten samenwerkingsverbanden denkbaar, maar naar mijn indruk niet zo veelvoorkomend als bij de eerste soort gebruikswijze. In een zeldzame (enigszins recente) uitspraak waarin een stemvolmacht een rol van belang speelde, moest de rechter de stemvolmacht constateren door uitleg van de rechtsverhouding (waarover par. IV.2).¹² Daar is niets op tegen, maar mij lijkt het vanuit het oogpunt van rechtszekerheid wenselijker dat de rechtspraak op voorhand bewuste keuzes maakt bij het hanteren van rechtsfiguren. Meer in het algemeen lijkt in de praktijk onvoldoende duidelijk hoe de stemvolmacht als machtsmiddel kan worden gebruikt en waar haar grenzen liggen. Omdat bij machtsuitoefening inherent de belangen van anderen in het geding zijn, kan deze gebruikswijze van stemvolmachten eerder voorwerp worden van een toelaatbaarheidsonderzoek (Hoofdstuk VII). Ik noem hier in het bijzonder de vermeende onmogelijkheid een stemvolmacht met privatieve werking te verlenen (waarover Hoofdstuk V).

Uit het voorgaande mag blijken dat behoefte bestaat aan een duidelijk juridisch kader voor de werking, mogelijkheden en grenzen van de stemvolmacht. Als immers duidelijk is hoe deze rechtsfiguur werkt, hoe zij kan worden gehanteerd en waar de grenzen daarvan liggen, kan zij worden gebruikt op een rechtspersonenrechtelijk en vermogensrechtelijk zuivere manier. Dit kan de praktijk meer houvast en zekerheid geven bij de nu gangbare gebruikswijzen van de stemvolmacht. Bovendien zou een dergelijk kader de verdere rechtsontwikkeling van (de gebruikswijzen van) de stemvolmacht faciliteren. Het onderzoek dat in dit proefschrift is opgetekend, kan bovendien een bijdrage leveren aan de gedachtevorming over volmachten in het algemeen. Dit is een secundair doel, en dus ook een secundair onderdeel van de relevantie van het onderzoek, omdat hierin de stemvolmacht centraal staat. Veel onderdelen van het onderzoek kunnen echter worden geëxtrapoleerd naar volmachten in het algemeen.

De praktijkwaarde, de prevalentie en het onbenutte potentieel van de stemvolmacht rechtvaardigen dus een onderzoek ernaar. Hier is zeker behoefte aan in een tijd van start-ups en scale-ups, wereldwijd verspreid aandeelhouderschap, volmachtadviseurs

10 Zie follow-this.org/past-resolutions. Zie hierover ook ‘An activist investor targets Shell’, *The Economist* 30 oktober 2021; Grol, ‘Shell splitsen? ‘Fossiel’ en ‘groen’ worden vaker gescheiden’, *FD* 29 oktober 2021. Een vergelijkbaar voorbeeld met betrekking tot de ‘social’-dimensie (de S in ESG) is de campagne van een coalitie van werknemersorganisaties. Zie ‘Activist investing is no longer the preserve of hedge-fund sharks’, *The Economist* 29 februari 2024.

11 ‘Activist investing is no longer the preserve of hedge-fund sharks’, *The Economist* 29 februari 2024; ‘Exxon shareholder proposal withdrawal may end lawsuit: judge’, *Reuters* 5 februari 2024.

12 Rb. Den Haag 29 september 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:11445, *JOR* 2018/36 (*Magic Marble*), waarover uitbreider par. IV.2.2 onder c.

en activistische aandeelhouders.¹³ Zowel academici als praktijkjuristen zijn gebaat bij een goed begrip van de verschillende aspecten van deze rechtsfiguur.

I.2 Afbakening

In het onderzoek in dit proefschrift heb ik mij geconcentreerd op de stemvolmacht van een aandeelhouder van een NV of BV of een lid van een vereniging, coöperatie of OWM. Zonder te willen afdoen aan de verschillen tussen de twee, nemen aandeelhouders en leden ten aanzien van hun respectieve rechtspersonen vergelijkbare posities in. De stemvolmacht van een aandeelhouder of lid fungeert daarom op een vergelijkbare manier binnen beide rechtspersonen en deze kunnen daarom hoofdzakelijk naast elkaar worden geanalyseerd. Buiten beschouwing blijven dus andersoortige volmachten in rechtspersoonlijke context, zoals stemvolmachten van bestuurders en commissarissen. De hoedanigheid van een dergelijke volmachtgever en zijn positie in de rechtspersoon verschilt (te) sterk van die van een aandeelhouder of lid om dergelijke volmachten in dit onderzoek mee te nemen. Ook andere vormen van vertegenwoordiging van aandeelhouders of leden in de algemene vergadering, zoals krachtens zaakwaarneming en executele,¹⁴ vallen buiten de reikwijdte van dit onderzoek en komen slechts terzijde ter sprake. Voorts ga ik niet in op kwesties van internationaal privaatrecht. Hoewel waardevol, is dit een zodanig eigen onderwerp, dat het een eigen onderzoek verdient.¹⁵ Verder merk ik op dat het onderzoek geen (in noemenswaardige mate) rechtsvergelijking bevat. Hoewel rechtsvergelijking bij dit onderwerp waardevol zou kunnen zijn, bijvoorbeeld gezien de grote rol die stemvolmachten spelen in de Verenigde Staten en gezien de uitgebreide Duitse gedachtevorming erover, heb ik mij primair gericht op het opstellen van een Nederlands juridisch kader van de stemvolmacht, en buitenlands recht alleen bij het onderzoek betrokken waar het zich als het ware direct aandiende. Ten slotte bevat mijn onderzoek in beperkte mate een empirische component: ik put ter illustratie uit openbare nieuwsbronnen en publicaties zoals de statuten van bestaande rechtspersonen en biedingsberichten.¹⁶

I.3 Doel en onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek is tot een theorie te komen omtrent de rechtsfiguur van de stemvolmacht. In deze context versta ik onder 'theorie' een systeem van coherente, niet-tegenstrijdige stellingen, opvattingen en concepten met betrekking tot de stemvolmacht, zodanig geformuleerd dat daaruit te herleiden stellingen over de stemvolmacht een consistent geheel vormen.¹⁷ Concreter is het doel een overzichtelijk juridisch kader te formuleren voor de werking, mogelijkheden en grenzen van de stemvolmacht. Bij het

13 Buijn & Dudink, *Bb* 2018/51; Buijn & Cremers, *Ondernemingsrecht* 2015/46; Schouten, *IVO* 88 2012, p. 134-168. Zie ook de Aandeelhoudersrichtlijn (Richtlijn 2007/36/EG).

14 Zie Maeijer, in: *VHI* 45 1994, p. 63-69.

15 Ik verwijs verder naar Asser/Kramer & Verhagen *10-III* 2022, nr. 60-60b.

16 Het zou bijvoorbeeld interessant zijn geweest onderzoek te doen naar de vormgeving van bijvoorbeeld stemmenkoop (als het zich voordoet), statutaire beperkingen aan stemvolmachtverlening, of voorschriften van stemvolmachten voor toegang tot de vergadering.

17 Deze definitie is ontleend aan Van Hoecke, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 14-15; en Hage, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 23 en 43-44.

onderzoek beschrijf en evalueer ik het positieve recht kritisch. Ik zoek daarbij de principes die ten grondslag liggen aan (de mogelijkheden en grenzen van) stemvolmachtverlening. De hoofdvraag van het onderzoek is daarmee de volgende: waar liggen de mogelijkheden en de grenzen van het gebruik van stemvolmachten van aandeelhouders en leden?

I.4 Methode

De methodologische aard van het onderzoek in dit proefschrift is juridisch-dogmatisch. Het object van het onderzoek is daarmee “het geldende positieve recht, zoals dat is neergelegd in geschreven en ongeschreven nationale, Europese of internationale regels, beginselen, begrippen, leerstukken en rechterlijke uitspraken, en van commentaar is voorzien in de literatuur”. Omdat dit tevens dient als bron voor het onderzoek, is sprake van een “zelfreferentieel stelsel”: het bestaande systeem dient als perspectief van waaruit normatieve standpunten over het recht kunnen worden ingenomen, terwijl dit systeem zelf ook niet onaantastbaar is. Dit proefschrift kent in dat opzicht dezelfde tekortkomingen als elk ander juridisch-dogmatisch onderzoek.¹⁸ Iets concreter is het onderzoek descriptief en interpretatief, gericht op het achterhalen van de systematiek van de stemvolmacht.¹⁹ Ik volg verder Mackor, die de rechtswetenschap ziet als een uitleggende (‘explanatory’) discipline, en nadrukkelijk niet als een normatieve. De normatieve of evaluatieve stellingen die rechtswetenschappers formuleren, kunnen wel betrekking hebben op normen, maar alleen op wat een norm in hun visie wel en niet inhoudt of kan inhouden (‘norm contentions’), niet op wat de norm zou moeten zijn (‘norm recommendations’).²⁰

De hierboven beschreven onderzoeksmethode is de beste manier om een goed juridisch begrip op te bouwen van een niet-welbegrepen en niet grondig uitgewerkt leerstuk als de stemvolmacht. Allereerst is begrip en duiding van het systeem van belang voordat überhaupt kan worden toegekomen aan de (juiste) duiding van een onderdeel van dat systeem.²¹ Ik heb ernaar gestreefd zo veel mogelijk het geldende recht en de verschillende opvattingen daarover weer te geven en daaruit een keuze te maken. Mondt het onderzoek op een bepaald punt uit in een beredeneerde conclusie over de wijze waarop het recht behoort te luiden, dat moet (ten tweede) die conclusie in het systeem worden ingepast. Wanneer ik aanleiding zag voor een dergelijke verbetering, heb ik gepoogd die verbetering te bepleiten op juridisch-dogmatische argumenten en voor die verbeteringsvoorstellen zoveel mogelijk aan te sluiten bij het bestaande systeem. Ten derde is beschrijving en duiding van het geldend recht van belang voor de beroepspraktijk. Daar hoeft de rechtswetenschap zich niet geheel naar te richten, maar het prioriteren van prescriptieve

18 Asser/Vranken, *Algemeen deel***** 2014, nr. 7-15 (vooral nr. 8); Van Klink & Poort, *RMThemis* 2013, p. 261; Bell, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 158-160, 165; Van Hoecke, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, par. III; Smith, in: *Rechtsfilosofische stromingen van de twintigste eeuw* 1997, p. 249.

19 Zie hierover Bell, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 156-157, 175-176; Beever & Rickett, 68 *Mod. L. Rev.* 2005, p. 324-325; Smith, *Contract Theory* 2004, par. 4-5.

20 Mackor, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 45-70. Vgl. Smits, *Omstreden rechtswetenschap* 2015, nr. 23, p. 70-71 en in: *Practice and theory in comparative law* 2012, p. 177-178; Van Klink & Poort, *RMThemis* 2013, par. 4, p. 265-267; Bell, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 156-159; Epstein, 115 *Harv. L. Rev.* 2002, p. 1288-1289.

21 In soortgelijke zin Bell, in: *Methodologies of Legal Research* 2011, p. 156.

rechtswetenschap boven beschrijvende en duidende rechtswetenschap dreigt de band tussen rechtswetenschap en rechtspraktijk ten onrechte te bagatelliseren.²² Zoals in par. I.2 al is gezegd, bevat het onderzoek voorts geen systematische rechtsvergelijking, afgezien van een enkele verwijzing in gevallen waarin het zich als het ware direct aandiende.

Zoals past bij juridisch-dogmatisch onderzoek, zijn de voornaamste kenbronnen de wet en de wetsgeschiedenis, rechtspraak, soft law-bronnen als de Corporate Governance Code en het Eumedion Handboek Corporate Governance, en de vakliteratuur.²³ Daarnaast put ik uit kranten en openbare publicaties van bijvoorbeeld Eumedion, alsmede 'corporate' documenten als statuten en nieuwsberichten van vennootschappen. Aangezien voorts een goed begrip van de betrokken rechtsfiguren het fundament vormt van het onderzoek en een goed juridisch begrip van deze figuren onontbeerlijk is, speelt de literatuur rondom deze rechtsfiguren een hoofdrol. Zoals voor veel, zo niet alle rechtsfiguren heeft de rechtspraak op veel punten invulling gegeven en verduidelijking geboden en zodoende bijgedragen aan een goed begrip van deze figuren. Hetzelfde gaat op voor de invloed van bronnen van soft law: deze brengen het begrip en de duiding van de betrokken rechtsfiguren verder. Ten slotte is de wetsgeschiedenis belangrijk om te kunnen begrijpen welke overwegingen ten grondslag lagen aan de vormgeving van de betrokken rechtsfiguren en om de rechtsfiguren te kunnen doorgronden en op waarde te kunnen schatten. Kranten en openbare publicaties dienen vooral ter illustratie van de praktijkrelevantie en ter duiding van de maatschappelijke opvattingen over een onderwerp. Om deze bronnen te zoeken, heb ik gebruikgemaakt van Rechtsorde, Kluwer Navigator, Legal Intelligence, rechtspraak.nl, de bibliotheeksystemen van de Radboud Universiteit, en van Google. Ik heb naar deze bronnen (zo veel mogelijk) verwezen conform de Leidraad Juridische auteurs 2022, met dien verstande dat ik de alternatieve methodes in Bijlage B.1-B.2 heb gebruikt. Daarnaast heb ik van oudere bronnen de toen aangewezen aanduiding gehanteerd. Daarom verwijs ik bijvoorbeeld naar een oudere uitspraak in de *NJ* met een komma in plaats van een liggend streepje.

Ten slotte merk ik op dat delen van het onderzoek al zijn gepubliceerd als artikel of boekbijdrage. Het gaat in het bijzonder om Hoofdstuk V en Hoofdstuk VII, en par. II.2.3 en VI.6.8.²⁴ De tekst in het proefschrift is echter geactualiseerd en significant gewijzigd, vooral in Hoofdstuk VII en par. II.2.3 en VI.6.8.

Het onderzoek is afgesloten op 1 oktober 2024. Op een enkele uitzondering na zijn bronnen van latere datum niet meer verwerkt.

I.5 Opbouw

Voordat ik inga op de concrete opbouw van het onderzoek maak ik een aantal punten voor de goede orde. Ten eerste is het onderzoek, afgezien van een algemene beschouwing

22 Asser/Vranken, *Algemeen deel***** 2014, nr. 8; Epstein, 115 *Harv. L. Rev.* 2002, p. 1288-1289.

23 Zie voetnoot 18.

24 Zie Bakker & Snoei, in: *VHI* 83 2023, hoofdstuk 15 (par. II.2.3 en Hoofdstuk VII), Bakker, *NTBR* 2021/26 (Hoofdstuk V), Bakker, *Ondernemingsrecht* 2020/4 (Hoofdstuk VII) en Bakker, *WPNR* 2019/7226 (par. VI.6.8).

van de fundamenteën van de stemvolmacht (in Hoofdstuk II), opgebouwd volgens de globale 'levensloop' van een stemvolmacht, van de verlening ervan (Hoofdstuk III) tot het eindigen ervan (Hoofdstuk VIII). Verder is het onderzoek opgezet om als het ware als een handboek te worden geraadpleegd. Elk hoofdstuk is daarmee afzonderlijk leesbaar, met dien verstande dat ik verwijst naar andere hoofdstukken voor de uitwerking van specifieke onderwerpen, om die niet tweemaal te hoeven uitwerken. Een verwant punt is dat ik geregeld in voetnoten heb verwezen naar voetnoten in andere paragrafen. Dit heb ik veelal niet alleen gedaan om naar de inhoud van die voetnoot te verwijzen, maar ook om gericht in de hoofdtekst te verwijzen – dus naar de hoofdtekst bij de voetnoot. Verder heb ik de samenvattingen, conclusies en synthese van elk hoofdstuk niet geplaatst aan het slot van elk hoofdstuk; daarvoor heb ik het afsluitende hoofdstuk gebruikt. Wel zal ik hier en daar paragrafen op een dergelijke manier afsluiten, waar dat voor het overzicht nuttig is.

In Hoofdstuk II leg ik enkele fundamenteën en grondslagen voor (de relevantie van) de volgende hoofdstukken en geef ik voorzetten op dogmatische onderwerpen en praktische problemen en kwesties. Het verwijst voor diepgaande uitwerking van verschillende onderwerpen naar andere hoofdstukken. Het eerste fundament is een ontleding van (de aard van) de stem en het stemrecht. Het verschaft ten tweede een inleidend kader over de volmacht, waarin deze rechtsfiguur in vogelvlucht wordt beschreven, met verdere verwijzingen naar uitgebreidere, stemvolmachtspecifieke uitwerkingen. Ten derde bevat dit hoofdstuk een overzicht van de verschillende wijzen waarop en contexten waarin de stemvolmacht kan worden gebruikt.

In Hoofdstuk III ga ik in op de verlening van een stemvolmacht. Dit hoofdstuk begint met een duiding van de stemvolmacht als rechtshandeling. Daarop bouw ik voort door in te gaan op de totstandkoming van de stemvolmacht en allerlei verschillende modaliteiten daarvan. Daarna behandel ik verschillende aspecten van de verlening van een stemvolmacht, zoals de vorm, ondervolmachtiging, volmachtverlening aan meerdere gevolmachtigden, en beperkingen daaraan. Ten slotte ga ik in op onbedoelde c.q. ongewenste gevolgen van stemvolmachtverlening.

Hoofdstuk IV gaat over de inhoud van de (stem)volmacht. Eenmaal verleend, moet die inhoud worden vastgesteld. Dit geschiedt door uitleg daarvan, en dat is dan ook het eerste onderwerp van dit hoofdstuk. In het bredere vermogensrecht volgt op uitleg vaak correctie op grond van de redelijkheid en billijkheid. Daarom behandel ik ook de toepasselijkheid daarvan op de stemvolmacht. Vervolgens behandel ik het belangrijkste element van de inhoud van een volmacht: de materiële reikwijdte van de vertegenwoordigingsbevoegdheid die met de volmacht wordt verleend. Omdat voorts lastig voorstelbaar is dat een stemvolmacht bestaat zonder verplichtingen daaromtrent – in het bijzonder de steminstructie – ga ik in dit hoofdstuk ook in op de aard van dergelijke verplichtingen en de verhoudingen daarvan tot de stemvolmacht. Verder is denkbaar dat een wenselijk besluit *niet* tot stand komt omdat de gevolmachtigde niet stemt conform de steminstructie – of omgekeerd, dat een stem *conform* de volmacht niet tot een gewenste uitkomst leidt. Deze situaties kunnen worden geredigeerd aan de hand van de redelijkheid en billijkheid.

Ik stip deze kwestie wel aan in dit hoofdstuk, maar over de redelijkheid en billijkheid gaat uitgebreid Hoofdstuk VII.

Hoofdstuk V gaat geheel over een specifieke kwestie, namelijk de vraag of het vanuit juridisch oogpunt wenselijk en naar huidig recht mogelijk is privatieve werking te verlenen aan een gewone (niet-art. 2:118a BW-)stemplmacht van een verenigingslid of aandeelhouder, en zo ja, hoe deze volmacht juridisch kan worden gestructureerd. Het zou verdedigbaar zijn dit onderwerp onder te brengen bij een ander hoofdstuk, omdat het ook raakt aan de verlening, de inhoud en de toelaatbaarheid van de volmacht (zie respectievelijk Hoofdstukken III, IV en VII). Omdat het echter een complex onderwerp is en een grote zelfstandige relevantie heeft, behandel ik dit onderwerp in een afzonderlijk hoofdstuk.

Hoofdstuk VI gaat primair over de daadwerkelijke uitoefening van stemvolmachten op een algemene vergadering. Hier ga ik in op verschillende problemen die omtrent stemvolmachten kunnen spelen op de algemene vergadering. Ik neem daarbij het proces van de algemene vergadering van begin (bijeenroeping en oproeping) tot eind (stemuitslagen en besluitvorming) tot uitgangspunt, maar behandel elk onderdeel ervan alleen voor zover daar stemvolmachtspecifieke kwesties spelen. Bijzondere aandacht schenk ik hierin aan de verhouding van de stemvolmacht tot de agenda en tot de registratiedatum en aan de rol van de voorzitter van de vergadering.

Hoofdstuk VII bevat een onderzoek over de toelaatbaarheid c.q. normering van het gebruik van stemvolmachten. Leidende vraag hier is welke normen gelden voor de betrokkenen bij een stemvolmacht, wat de mogelijke gevolgen van deze normen zijn, en hoe kan worden bepaald of een stemvolmacht binnen de grenzen van het toelaatbare is verleend of uitgeoefend ('gebruikt'). Hier behandel ik de verschillende rechtspersonenrechtelijke en vermogensrechtelijke rechtsgronden die het gebruik van de stemvolmacht normeren, de gezichtspunten die bij de concretisering ervan een rol spelen, en een aantal gevalstypen van al dan niet toelaatbaar gebruik van stemvolmachten.

In Hoofdstuk VIII geef ik een verhandeling over het eindigen van stemvolmachten. Art. 3:72 BW, dat daarvoor de gronden geeft, dient als leidraad voor dit hoofdstuk. Ik ga eerst in op de 'passieve' eindigingsgronden in onderdeel a en b van dit artikel, en daarna op de 'actieve' eindigingsgronden in onderdeel c en d. Ik gebruik de termen 'passief' en 'actief', omdat de eerste twee gronden de volmachtgever en de gevolmachtigde respectievelijk als het ware 'overkomen', terwijl de laatste twee gronden uitgaan van actief handelen van de volmachtgever en de gevolmachtigde respectievelijk. Bij alle gronden bouw ik daarop bovendien voort waar daarbij stemvolmachtspecifieke kwesties kunnen spelen. Zo ga ik niet alleen in op het overlijden van de volmachtgever (genoemd in onderdeel a en b van art. 3:72 BW), maar ook op ontbinding van de volmachtgever, als die een rechtspersoon is.

Ik besluit het boek met Hoofdstuk IX, waarin ik de hoofdstukken samenvat en waarin ik de rode draden die door het hele onderzoek lopen, samenbreng in een synthese. Omdat ik de inhoudelijke hoofdstukken niet heb afgesloten met samenvattingen, heb ik die in dit laatste hoofdstuk gestructureerd en wat uitgebreider opgemaakt.

I.6 Terminologie

Ik maak ten slotte nog enkele opmerkingen van terminologische aard.

Ten eerste spreek ik kortweg van ‘(kapitaal)vennootschap(pen)’ om NV’s en BV’s gezamenlijk aan te duiden, en van ‘vereniging(en)’ om de gewone vereniging, de coöperatie en de OWM gezamenlijk aan te duiden. Aandeelhouders en leden noem ik gezamenlijk ‘stemgerechtigden’.

Ten tweede duid ik hierna de volmachtgever aan als ‘hij/hem’ en de gevolmachtigde als ‘zij/haar’. Doel hiervan is (terug)verwijzingen in zinnen duidelijker te maken. Ook personen die optreden in een van deze hoedanigheden (zoals een levenstestateur of -executeur respectievelijk) duid ik aan met die persoonlijke voornaamwoorden. Aangezien de stemgerechtigde – het lid of de aandeelhouder – in de regel tevens de volmachtgever is, duid ik ook de stemgerechtigde aan met ‘hij/hem’.²⁵ Soms zal ik omwille van de duidelijkheid en/of volledigheid spreken van ‘stemgerechtigde volmachtgever’.

Ten derde zal ik de term ‘wederpartij’ in de regel gebruiken als aanduiding van degene tegenover wie een volmacht wordt uitgeoefend. In een enkel geval gebruik ik deze term als aanduiding van degene met wie een overeenkomst is gesloten. Dat zal dan uit de context blijken. In de context van stemvolmachten zal ik in plaats van ‘wederpartij’ voorts ‘rechtspersoon’ gebruiken, aangezien de rechtspersoon de wederpartij is bij uitoefening van stemvolmachten.

Ten vierde gebruik ik in het algemeen de term ‘betrokkenen (bij een (stem)volmacht)’ als aanduiding van de personen wier belangen worden geraakt door de stemvolmacht. Het gaat dan vooral om de volmachtgever en de gevolmachtigde, maar kan ook de wederpartij/de rechtspersoon en andere stemgerechtigden betreffen. Ook dit zal uit de context blijken.

25 Zie over stereotypering van gender in taal het uiterst leesbare en interessante onderzoek van Misersky & Redl, in: *VHI 161* 2020, hoofdstuk 12, p. 237-255.

